

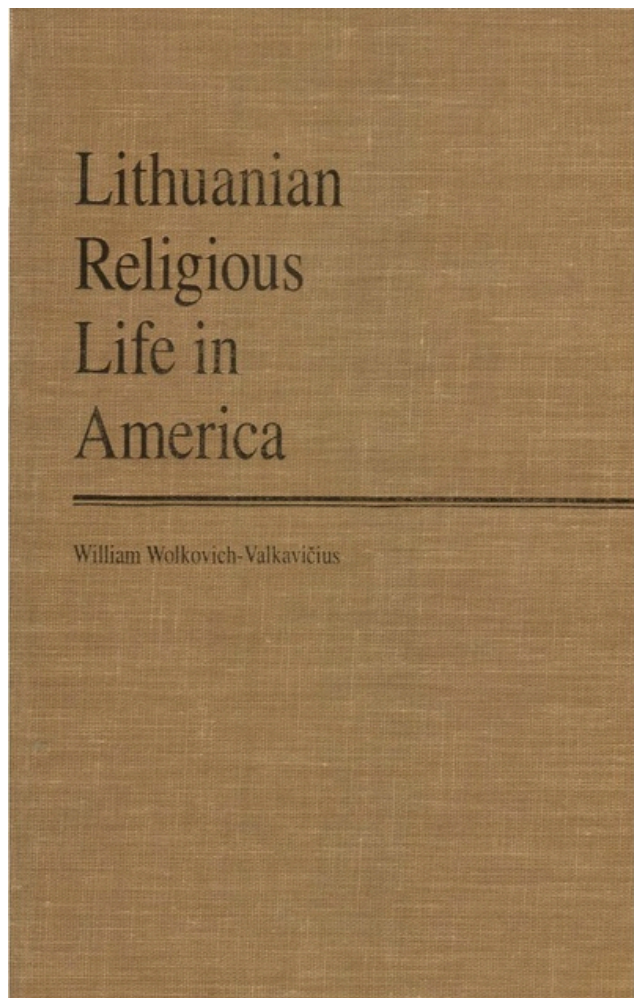

Vincas Valkavičius - kunigas, istorikas, muzikas, aktorius

Daiva DAPKUTĖ

Naujoji Anglija^[1], Pensilvanija ir ypač ten išsibarstę maži miesteliai (*Hudson, Norwood, Brocton, Shenandoah, Wilkes Barre, Mount Carmel, Mahanoy City, Freeland* ir daugelis kitų) šių laikų Lietuvos ir išeivijos visuomenei turbūt nedaug ką sako. Belikęs tik istorinis prisiminimas apie kai kurias šių vietovių ir ten kitados klestėjusias senųjų lietuvių emigrantų (dar XIX a. pabaigoje - XX a. pradžioje palikusių Lietuvą) bendruomenes, parapijas, jų rankomis statytas bažnyčias. Sunku net įsivaizduoti, kad ši senoji ekonominių emigrantų, vadinamųjų *grynorių*, banga iki Antrojo pasaulinio karo JAV buvo įkūrusi ir pastatė virš 150 bažnyčių^[2] - kai kurios jų jau seniai uždarytos, sugriautos ar perduotos kitataučiams, tačiau dalis iki šiol išlikusios kaip simbolis senosios lietuvių emigrantų kartos sukurto ir savo rankomis bei lėšomis pastatyto kultūrinio paveldo. Kiek reiktų žmonių, kiek metų užtruktų įgyvendinant sumanytą ne tik suregistruoti visas šias buvusias lietuviškas parapijas, bet ir iš įvairių Amerikos miestelių bei vyskupijų archyvų surinkti apie jas likusius dokumentus, suskaičiuoti ir aprašyti jose dirbusius kunigus? Paėmus į rankas trijų tomų leidinį „Lithuanian Religious Life in America: A Compendium of 150 Roman Catholic Parishes and Institutions“^[3] galima nustepti, kad šį didžiulį darbą galėjo atlikti vienas žmogus - be pagalbininkų, be asistentų savo istoriniams tyrimams medžiagą rinkęs tik atostogų metu ir už šį darbą negavęs nė dolerio atlyginimo. Priešingai, šių knygų išleidimas daugiausia buvo finansuotas iš paties autoriaus lėšų.^[4] Knyga parašyta anglų kalba, galbūt dėl to ji ir kiti šio autoriaus mokslo darbai yra daugiau žinomi amerikiečiams nei lietuviams. Palaipsniui lietuvių

visuomenės užmarštin grimzta ir šios knygos autorius – kunigas Vincas Valkavičius. Kas buvo šis žmogus, atlikęs tokį didžiulį darbą?

Kad ir koks didelis kun. V. Valkavičiaus įnašas į lietuvių diasporos istorijos tyrimus, Lietuvos visuomenei šis vardas nėra plačiai žinomas. Vincas Valkavičius (angliškai rašydavosi William Wolkovich-Valkavičius) – antros kartos JAV lietuvis, gimęs 1929 m. birželio 29 d. nedideliame Hadsono (Hudson) miestelyje (Masačusetso valstijoje) paprastų lietuvių emigrantų Liudviko Valkavičiaus ir Elenos Žukauskaitės šeimoje. Jis mokėsi vietinėje valstybinėje mokykloje ir augo dviejų kultūrų įtakoje: namuose viešpatavo lietuviška katalikiška dvasia, už namų durų – amerikietiška, įvairiatautė kultūra, nemažai veikiama įvairių kairiujų, socialistinių idėjų. Lietuvių kalba, kurios pirmiausia išmoko Vincas, buvo tokia, kokią atsivežė tėvai ir kokia buvo vartojama Lietuvoje dar XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje.[\[5\]](#)

Pirmoji Vinco Valkavičiaus gyvenimo meilė buvo muzika. Kai jam buvo 9 metai, tėvai dovanų nupirko nebrangų smuiką. Tuomet atrodė, kad užaugęs sūnus bus muzikas ar bent jau gyvenimą susies su muzikine veikla. Tačiau, išryškėjus

jaunuolio pašaukimui į kunigystę, jis atsisakė šios „pirmosios meilės“ ir 17 metų išstojo į kunigų seminariją. Tiesa, prabėgus keletui metų paaiškėjo, kad muzika dvasiniam pašaukimui neprieštaravo, priešingai – buvo lyg Dievo dovana.[6] Jis muzikos mokėsi privačiai, vėliau lankė Naujosios Anglijos konservatoriją ir nors profesionaliu muziku netapo, nuo muzikos nenutolo visą gyvenimą. Tapęs kunigu mėgo groti bažnyčiose (greta ant altoriaus pasidėdavo antrą smuiką, jei pirmajam kas nors atsitiktų), mėgo ir dainuoti, pats sau pritardamas smuiku – tai klausytojams darė didelį įspūdį.[7] Dažnai išsitraukdavo smuiką įvairiuose lietuvių bendruomenės renginiuose, neretai smuiką nusinešdavo į ligoninę[8] arba senelių prieglaudą pradžiuginti visus savo muzika[9]. Rasdavo kun. V. Valkavičius laiko ir pats organizuoti muzikinius renginius ir dalyvauti įvairiuose kameriniuose koncertuose: jis surengė daugiau nei 25 rečitalius įvairiose Amerikos vietose, dalyvavo daugiau nei 300 koncertų. Jis smuiku grojo keliuose Masačusetso orkestruose (1956 m. sezoną grojo Broktono (Brockton) orkestre (*Orchestral Society*), 1957 m. sezoną su Nidamo (Needham) filharmonijos orkestru[10], vėliau – Bostono styginiame kvartete[11]), jam teko koncertuoti kartu su lietuvių smuikininku Izidorium Vasiliūnu ir pasirodyti su pasaulinio garso artistais, tokiais kaip Mstislavas Rostropovičius[12].

Pagrindinis Vinco Valkavičiaus darbas ir pašaukimas buvo kunigystė. Jis 1946–1953 m. mokėsi Bostono Šv. Jono kunigų seminarijoje, 1953 m. išventintas į kunigus dirbo įvairiose amerikiečių parapijose (nuo 1953 m. Line (Lynn), 1955–1957 m. Broktone, 1961–1962 Keimbridže), o 1962 m. buvo paskirtas lietuvių Šv. Jurgio parapijos klebonu Norvude (Norwood). „Kokie jūs laimingi. Jūs gavote ne tik kleboną, bet tikrą kunigą“[13] – parapijiečiams sakė kun. Stasys Yla, sužinojęs, kas bus naujasis Norvudo parapijos klebonas. Daugiau nei keturis dešimtmečius Šv. Jurgio parapijoje praleidęs kun. Vincas Valkavičius buvo šios parapijos širdis, jis visuomet pirmoj eilėj buvo parapijiečių dvasios vadas, tik po to parapijos klebonas ir šeimininkas. Jį pažinojusieji pasakodavo apie kunigo paprastumą, nuoširdumą, žmogišką šilumą, lietuvišką vaišingumą ir toleranciją bei pagarbą kitiems žmonėms, nepaisant jų tautybės, luomo ar piniginės storio.[14] Šv. Jurgio parapijoje pas kun. V. Valkavičių prieglobstį rasdavo ne tik parapijiečiai, bet ir iš toliau atvykę lietuviai (pvz., Bostono lietuvių etnografinio ansamblio „Sodauto“ nariai[15]), taip pat ir kitų tautų atstovai: kai parapijoje atsirado nemažai portugalų tautybės emigrantų, kunigas pramoko portugališkai ir jiems įvedė pamaldas portugalų kalba, kovojo prieš arkidiecezijos ketinimą uždaryti kaimyninę lenkų parapiją, o ją vis dėlto uždarius, savo parapijoje

priglaudė lenkų parapijiečius (nors lenkiškai nemokėjo, tačiau išmoko giedoti šia kalba); o kaimyninės arabų stačiatikių ortodoksų cerkvės jubiliejuje visus susirinkusiuosius galėjo nustebinti pasveikindamas juos arabų kalba.[16]

Sodauto - Bostono lietuvių etnografinio ansamblio iš Norwood, MA, Šv.Jurgio parapijos nariai Valentina Čėpienė, Gitā Kupčinskienė, Rasa Lilija Kulbienė, Zita Krukūnienė, Aidas Kupčinskas, Birutė Banaitienė, Bronius Banaitis ir Gintaras Čėpas su klebonu kun.Vincu Valkavičium jo 50 metų kunigystės jubiliejaus proga 2003 m. rugsėjo 7 dieną. Renatos Špakevičienės nuotr.

Nuotrauka iš: „Dirva“, 2003 m. spalio 28 d.

Dirbdamas Šv. Jurgio parapijoje kun. Vincas Valkavičius daug dėmesio skyrė lietuviškai bendruomeninei veiklai, tapo lietuvių kultūros puoselėtoju Bostono apylinkėse. Nuo tiesioginių klebono pareigų likusį laisvą laiką jis skyrė domėjimuisi senosios lietuvių emigrantų kartos istorija, t. y. istorija tų žmonių, kurių skaičius Naujojoje Anglijoje palaipsniui mažėjo: buvę lietuviški miesteliai nyko, užsidarinėjo lietuviškos bažnyčios ir bendruomenės, o jaunoji, jau gimusi Amerikoje, lietuvių karta vis mažiau domėjosi tėvų kultūra ir iš kadaise buvusių lietuviškų miestelių ir bažnytikaimių kėlėsi gyventi į stambesnius pramoninius miestus. XX a. 7 dešimtmetyje JAV sustiprėjus „etninių mokslų“ reikšmei ir vis

daugiau tyrinėjant atskirų etninių grupių emigracijos istoriją, į šią bangą įsijungė ir kun. V. Valkavičius. Ilgus metus jis rinko, sistemino, tikslino informaciją apie JAV lietuvių išeivijos gyvenimą. Rinkdamas medžiagą jis išvažinėjo beveik visą Ameriką, aplankė daugybę lietuvių parapijų, užmezgė ryšius su įvairiomis vyskupijomis, peržiūrėjo ir rinko medžiagą įvairiuose vyskupijų, parapijų, miestų archyvuose. 1980 m. Bostono koledže kunigas V. Valkavičius įgijo istorijos magistro (*American Studies*) laipsnį, buvo Lietuvių katalikų mokslo akademijos, Lituanistikos instituto, Amerikos lietuvių istorijos, kelių amerikiečių istorijos organizacijų (*American Catholic Historical Association, American Organization of Historians, Institute for Massachusetts Studies* ir kt.) narys, bendradarbiavo ir mokslo straipsnius skelbė „Lituanus“, „Historical Journal of Massachusetts“, „Polish American studies“, „The Encyclopedia of American History“, „Journal of US Immigration History“, „Dictionary of American Immigration History“ ir kituose akademinuose leidiniuose bei žurnaluose. Per savo gyvenimą kun. V. Valkavičius parašė 13 knygų, 63 mokslo straipsnius, 37 recenzijas ir 15 straipsnių enciklopedijoms.[\[17\]](#) Visi moksliniai darbai buvo susiję su lietuvių diasporos istorija, skirti mažų senųjų lietuvių emigrantų bendruomenių bei parapijų tyrimams, etninės savimonės formavimosi, santykių su kitomis etninėmis grupėmis problemoms. Jis tyrinėjo lietuvius emigrantus Masačusetso, Rod Ailando valstijose[\[18\]](#), parašė vienos pagrindinių senosios lietuvių išeivijos bangos organizacijų *Lietuvos vyčių* 75 metų istoriją[\[19\]](#), domėjosi įvairiomis lietuvių politinėmis srovėmis ir asmenybėmis, išleido knygą apie lietuvių kunigo Juozo Žebrio gyvenimą ir darbus[\[20\]](#) ir lietuvių komunistų lyderio Antano Bimbos bylą[\[21\]](#). Žinoma, didžiausias jo darbas bei įnašas į lietuvių diasporos istoriją yra jau minėtas 3 tomų leidinys „Lietuvių religinis gyvenimas Amerikoje“. Pirmas tomas apima JAV Rytus, antras – Pensilvanijos valstiją, trečias skirtas Čikagai, Klivlandui, Detroitui ir likusioms JAV dalims. Knygoje aprašyta virš šimto lietuviškų parapijų veikla nuo jų įsikūrimo XIX a. pabaigoje, aptarta lietuvių emigrantų organizacinė kultūrinė veikla, pastangos kurti savas parapijas, pateiktos trumpos lietuviškose parapijose dirbusių kunigų bei vienuolių biografijos. Šiam darbui buvo paskirti ne vieni kun. V. Valkavičiaus gyvenimo metai.

Kunigas V. Valkavičius tyrinėjo ne tik lietuvių, bet ir kitų etninių grupių emigracijos istoriją Amerikoje, yra paskelbęs straipsnių apie latvius, lenkus, estus, airius, albanus. Už didelį indėlį į Amerikos lenkų istorijos tyrinėjimus 2000 m. Amerikos lenkų istorikų draugija PAHA (*Polish American Historical Association*)

V. Valkavičiui paskyrė pirmąją „Amicus Poloniae“ premiją ne lenkų kilmės istorikui.

Galbūt ne vienas Vytauto Didžiojo universiteto istorijos studentas prisimena, kad 1999 m. atvykęs į Lietuvą kun. Vincas Valkavičius dalinosi savo patirtimi su VDU bendruomene, skaitė paskaitas apie Šiaurės Amerikos lietuvių diasporos istoriją. Lengvai bendraudamas su jaunimo auditorija, jis neretai su humoru pasakojo studentams apie mažai žinomą, bet jam taip gerai pažįstamą senosios emigrantų kartos gyvenimą, jų organizacijas ir tautinę veiklą. „O gal pagiedokim“, – staiga viduryje paskaitos linksmi pasiūlydavo nustebusiems studentams, čia pat išdalindamas kurios nors senos organizacijos himno natas ar pradėdamas dainuoti senąsias lietuvių emigrantų dainas.

Savo darbus jis dažniausiai rašė ir skelbė anglų kalba, jo patarimais, pagalba ir surinktais archyvais rašydami mokslinius darbus naudojosi Lietuvos ir užsienio istorikai. 1997 m. už nuopelnus Lietuvai, kultūrai, mokslui ir švietimui kunigas Vincas Valkavičius buvo apdovanotas 5-ojo laipsnio Gedimino ordinu[22], 2003 m. birželio 25 d. Vytauto Didžiojo universitetas suteikė jam universiteto garbės daktaro vardą (regalijas universiteto rektorius prof. Vytautas Kaminskas ir Senato narys Algirdas Avižienis kunigui įteikė 2004 m. kovo 14 d. Bostono arkikatedroje[23]), o 2003 m. už savo trijų tomų darbą „Lithuanian Religious Life in America“ jis buvo pristatytas Lietuvos Nacionalinei premijai[24].

Kun. Vinco Valkavičiaus pagerbimas LR ambasadoje Vašingtone. R.Astrausko nuotraukoje (iš kairės): vysk. John B. McCormack, kun. V.Valkavičius ir LR ambasadorius, Dr. A.Eidintas

Nuotrauka iš: „Dirva“, 1997 m. rugsėjo 16 d.

Kun. Valkavičių pažinojusieji rašė ir apie jo taupumą, mokėjimą skaičiuoti ir taupyti centus, kad galėtų „doleriais būti dosnus“[\[25\]](#). Jis pats daugiausia finansuodavo savo knygų leidybą, kiek galėdamas rėmė lietuvišką tautinę, visuomeninę veiklą. Turbūt nedaug kas žino, kad jis nusifilmavo kuriamame filme „Once Around“ suvaidinęs lietuvių kunigą, o po 1991 m. kovo 17 d. filmo rodymo *Norwood Cinema* salėje surinktas aukas (420 dolerių) paaukojo Bostono skyriaus „Sos - Vaikai“ veiklai.[\[26\]](#) Tokių pavyzdžių galima būtų rasti ne vieną.

2003 m. kun. V. Valkavičius atšventė gražų savo kunigystės 50-metų jubiliejų. 2004 m. birželio mėnesį jau sunkia liga sergantį savo kleboną Norvudo Šv. Jurgio parapijos parapijiečiai apgailestaudami išlydėjo į pensiją. Dar skaudesnė žinia

parapijiečiams ir pačiam kunigui buvo, kai 2004 m. rugpjūčio mėnesį Bostono arkivyskupija uždarė Šv. Jurgio parapiją, nors tokių gandų būta jau anksčiau. Visi žinojo, kad jei sveikata būtų leidusi, kunigas V. Valkavičius būtų atkakliai kovojęs dėl parapijos likimo.

Kunigas Vincas Valakavičius mirė 2005 m. sausio 12 d., sulaukęs 75 metų amžiaus. Į sausio 15 d. Hadsono miestelyje vykusias kun. V. Valkavičiaus laidotuves ir atsisveikinimo mišias Šv. Mykolo bažnyčioje susirinko tokiam mažam miesteliui neįprastai daug žmonių: apie 40 kunigų, daug vienuolių seserų, atvykusių iš įvairių vienuolijų, buvę parapijiečiai ir iš tolimesnių vietų atvykusieji, ne tik lietuviai, bet ir lenkai, portugalai, italai, amerikiečiai, radę prieglaudą Šv. Jurgio parapijoje.^[27] Pragyvenęs nepaprastai turiningą ir prasmingą gyvenimą kunigas V. Valkavičius sugrįžo į mažą Hadsono miestelį, kuriame buvo gimęs ir užaugęs ir kur buvo palaidotas greta savo tėvų Šv. Mykolo kapinėse.

[1] New England arba vad. Naujoji Anglija – šiaurės rytinė JAV dalis, apimanti Meino, Niu Hampširo, Vermonto, Masačusetso, Rod Ailando, Konektikuto valstijas.

[2] Skaičius istoriografijoje įvairuoja, nes skirtingu laiku buvo skirtingas lietuviškų parapijų ir bažnyčių skaičius: kai kuriose vietovėse parapijos išsilaikydavo trumpą laiką, uždarius bažnyčią kitoje vietoje buvo kuriama kita parapija ir statoma bažnyčia.

[3] William Wolkovich-Valkavičius. „Lithuanian Religious Life in America: A Compendium of 150 Roman Catholic Parishes and Institutions“. Vol. 1, Norwood, MA., 1991; Vol. 2 Norwood, MA., 1996; Vol. 3 Norwood, MA., 1998.

[4] Tomas Michalskis. Kunigo Vinco Valkavičiaus darbai, „Dirva“, 1998 m. vasario 17 d., p. 10.

[5] Ten pat.

[6] Ten pat.

[7] Danutė Petrauskaitė. „Lietuvių muzikinė kultūra Jungtinėse Amerikos Valstijose 1870–1990“. Vilnius, 2015, p. 732.

- [8] Kun. Valkavičius bandė muziką taikyti terapijos tikslams Broktono ir Niu Bedfordo ligoninėse, buvo Kembridžo psichinio sveikatingumo sąjungos narys.
- [9] Gita O. Kupčinskienė. Lietuviai liūdi netekę kun. Vinco Valkavičiaus, „Dirva“, 2005 m. vasario 15 d., p. 7.
- [10] Lietuvių enciklopedija, T. 33, Bostonas, 1965, p. 36.
- [11] Bostono lietuviai. Religinis koncertas, „Dirva“, 1988 balandžio 7 d., p. 6.
- [12] Tomas Michalskis. Kunigo Vinco Valkavičiaus darbai, „Dirva“, 1998 m. vasario 17 d., p. 10.
- [13] Gita O. Kupčinskienė. Lietuviai liūdi netekę kun. Vinco Valkavičiaus, „Dirva“, 2005 m. vasario 15 d., p. 7.
- [14] Tomas Michalskis. Kunigo Vinco Valkavičiaus darbai, „Dirva“, 1998 m. vasario 17 d., p. 10.
- [15] Gita Kupčinskienė. Kunigas Vincas Valkavičius – liaudies meno puoselėtojas, „Dirva“, 2003 m. spalio 28 d., p. 6.
- [16] Tomas Michalskis. Kunigo Vinco Valkavičiaus darbai, „Dirva“, 1998 m. vasario 17 d., p. 10.
- [17] Gita O. Kupčinskienė. Lietuviai liūdi netekę kun. Vinco Valkavičiaus, „Dirva“, 2005 m. vasario 15 d., p. 7.
- [18] „From the Nemunas to the Assabet: A History of the Lithuanians and Lithuanian Americans of Hudson, Massachusetts“. Hudson, MA, 1966; „Immigrants and Yankees in Nashoba Valley Massachusetts: Interethnic and Interreligious Conflict and Accommodation of Irish, French-Canadians, Poles, Lithuanians, and Italians“. West Groton, MA, 1981, „Lithuanians of Norwood, Massachusetts: A Social Portrait in a Multi-ethnic Town“, Norwood, MA, 1988; „The Lithuanians in Rhode Island: From the Baltic Shore to Narragansett Bay“, Providence, RI, 1992.
- [19] „Lithuanian Fraternalism: Seventy-Five Years of U.S. Knights of Lithuania“. Brooklyn, 1988.
- [20] „Lithuanian Pioneer Priest of New England: The Life, Struggles, and Tragic

Death of Rev. Joseph Zebris, 1860-1915". Brooklyn, 1980.

[21] „Bay Stay „Blue“ Laws and Bimba: A Documentary Study of the Anthony Bimba Trial for Blasphemy and Sediton in Brocton, Massachusetts, 1926“. Brocton, MA, 1973.

[22] Kun. Vinco Valkavičiaus pagerbimas, „Dirva“, 1997 m. rugsėjo 16 d., p. 7.

[23] Mirė kunigas Vincas Valkavičius, VDU garbės daktaras, „Darbininkas“, 2005 m. vasario 15 d., p. 19.

[24] Džiugi žinia apie kun. V. Valkavičių, „Draugas“, 2003 m. gegužės 2 d., p. 4; Ligija Tautkuvienė. Ilgai lauktas įvertinimas, „Draugas“, 2004 m. kovo 9 d., p. 1-4.

[25] Tomas Michalskis. Kunigo Vinco Valkavičiaus darbai, „Dirva“, 1998 m. vasario 17 d., p. 10.

[26] Žinios iš Bostono. Labdaros auka, „Dirva“, 1991 m. balandžio 11 d., p. 4.

[27] Gita O. Kupčinskienė. Lietuviai liūdi netekę kun. Vinco Valkavičiaus, „Dirva“, 2005 m. vasario 15 d., p. 7.

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

